

Només tenim un planeta

Introducció

L'exposició que ocuparà l'Espai Betúlia durant la biennial Manifesta pretén utilitzar l'art per a pensar en la nostra relació amb la natura, amb la voluntat de fer aflorar la necessitat d'estimar-la i protegir-la. L'abstracció artística permet un raonament propi i personal, que hauria de consolidar el compromís de l'espectador amb el planeta. És prou conscient la nostra canalla, que existim gràcies al planeta Terra?

L'artista badalonina Agnès Rodon acompanya el missatge de les seves peces i instal·lacions amb l'ús de materials reutilitzats i una tècnica mil·lenària, l'encàustica, l'elaboració de la qual –a partir de la barreja de cera d'abella, resina dels arbres i pigments naturals– per reforça l'imaginari que vol transmetre. L'origen de l'encàustica –a l'antic Egipte però utilitzada per la civilització grecollatina– permet connectar les societats que ens han precedit amb el present, a partir de la reinterpretació de la tècnica que en fa l'artista.

Al públic se li demana que passegi entre les obres, que s'entregui a retenir en la memòria els detalls de color, les textures, i en què li fa sentir.

Proposta educativa

La visita ens ha de permetre treballar amb l'alumnat sobre l'experiència estètica i sobre el paper de l'art en la societat actual, com a punt de partida per a generar les seves pròpies obres compromeses amb el medi ambient davant la situació d'emergència climàtica. S'apropin més o menys a l'abstracció --no necessàriament han de treballar des del llenguatge artístic que protagonitza l'exposició-- ens haurem de centrar en aconseguir peces potents, en el sentit que permetin, des de l'experiència estètica, la reflexió del públic.

Per això caldrà treballar prèviament la necessitat de la protecció mediambiental i les alternatives ecosostenibles, que han de ser la base per a després poder-ne fer una traducció plàstica. L'alumnat ha de copsar quines estratègies ha utilitzat l'artista per parlar de la importància de la natura per després poder crear les seves pròpies produccions.

En aquest sentit es proposen dues activitats diferents: una davant les obres, a la sala d'exposicions, per comprendre la tasca de l'artista; i l'altre al centre educatiu, en què l'elaboració dels productes finals pot acabar amb la presentació en forma d'exposició de la col·lecció de peces realitzades pels infants.

Marc curricular

Educació artística

Sabers (Educació Visual i Plàstica)	Competència específica	Criteris d'avaluació
- Identificació dels elements configuratius del llenguatge plàstic (punt, línia, color, textura, pla) a partir de l'observació activa de les manifestacions artístiques treballades. - Identificació i gaudi d'espais culturals i artístics participant amb respecte i valoració d'aquests espais en activitats i visites culturals. - Percepció i expressió de les sensacions i els sentiments que ens evoca l'observació activa de les manifestacions artístiques treballades amb respecte. - Planificació i experimentació de processos creatius, personals o col·laboratius en les produccions artístiques treballades a l'aula, per expressar idees, sentiments o emocions identificant i valorant-ne les fases i els resultats finals.	1. Descobrir propostes artístiques de diferents cultures, èpoques i estils, mitjançant la percepció i la vivència, per desenvolupar la curiositat, el respecte i el gaudi.	1.2 Descriure manifestacions culturals i artístiques en diferents contextos a partir de l'exploració de les característiques amb actitud oberta i interès, establint relacions entre elles
	2. Investigar i analitzar diferents manifestacions culturals i artístiques i els seus contextos emprant diversos canals i mitjans d'accés a la informació, per desenvolupar el pensament propi, la identitat cultural i l'esperit crític.	2.3 Identificar i compartir les sensacions, emocions i evocacions produïdes per diferents manifestacions culturals i artístiques de manera respectuosa i dialogant.
	Competència específica 4 Dissenyar, elaborar i difondre creacions culturals i artístiques col·laboratives, assumint diferents rols, posant en valor el procés, per desenvolupar la creativitat, el sentit de pertinença i arribar a un resultat final.	4.1 Col·laborar en el procés de disseny de produccions culturals i creacions artístiques treballant en la consecució d'un resultat final que compleixi uns objectius acordats mitjançant un enfocament coeducatiu basat en la igualtat.

Educació en Valors Cívics i Ètics

Sabers (Sostenibilitat i ètica ambiental)	Competència específica	Criteris d'avaluació
- Desenvolupament de l'empatia, la cura i el respecte als éssers vius i el medi natural, en actuacions quotidianes relacionades amb l'entorn proper. - Valoració i reconeixement de l'impacte de l'activitat humana en el planeta a partir d'accions quotidianes. - Anàlisi del grau de sostenibilitat d'un determinat mode de vida amb relació als ecosistemes i les societats en el territori més proper.	3. Interpretar les relacions sistèmiques entre l'individu, la societat i la natura, així com la importància de l'acció local i les seves conseqüències en l'entorn proper, per desenvolupar un paper actiu i conseqüent amb el respecte, la cura i la protecció de les persones i del planeta.	3.1 Identificar propostes per afavorir l'aturada del canvi climàtic a partir de l'anàlisi de les problemàtiques en el context local i argumentant el deure ètic de protegir i tenir cura de la natura.
	4. Desenvolupar l'autoestima i l'estima de l'entorn, a partir de la identificació, expressió i gestió de les emocions i sentiments propis i reconeixent i valorant els dels altres, amb la finalitat d'assolir una actitud empàtica i respectuosa envers un mateix, els altres i la natura.	4.1 Expressar de manera respectuosa les pròpies emocions manifestant una ajustada autoestima en activitats creatives individuals i de grup.
		4.3 Manifestar una actitud empàtica i respectuosa envers un mateix, els altres i la natura, en activitats realitzades en l'entorn escolar.

Situació d'aprenentatge

Context: Des de l'Espai Betúlia es demana a l'alumnat que assumeixi el rol d'artista, de creador, i que faci la seva pròpia proposta plàstica, sota el mateix títol de l'exposició:

<<**Només tenim un planeta**>>. L'objectiu és utilitzar l'art com a mitjà comunicatiu.

a) Activitat prèvia a la visita

Seria interessant arribar a l'exposició havent treballat els aspectes claus de la situació d'emergència climàtica. A nivell curricular, n'hi hauria prou de treballar les tres grans regions bioclimàtiques (fredes, temperades i càlida) i reflexionar sobre la interrelació dels factors ecogeogràfics: com les espècies vegetals i animals són fruit de l'adaptació a les condicions climàtiques i paisatgístiques.

Per exemple, havent definit les condicions de temperatura i precipitació dels biomes, plantejar animals diversos i anar-los ubicant entre tot el grup-classe: el cactus o el camell responen als condicionants del desert, etc. La conclusió final ha de ser que els humans també depenem de les condicions del planeta i que, per això, és tant important preservar-les.

També és interessant tractar el paper de les institucions culturals compartint amb el grup algunes preguntes:

- Quina és l'última exposició que heu vist?
- Com era? Què s'exposava?
- Era interessant? Què es podria fer per a millorar l'experiència?

b) Activitats durant la visita

1. Observació lliure de les peces

Un cop feta una breu presentació de l'exposició, i havent deixat clares les normes de la sala, deixeu que l'alumnat passegi entre les obres de la mostra. El temps necessari pot variar segons el grup, però de mitjana uns 10 - 15 minuts poden ser suficients. Durant aquest temps, com a docents cal que us mostreu disponibles i que recolliu els comentaris que us facin, car enriqueix la posada en comú.

2. Posada en comú

Seiem en rotllana entre les peces i compartim:

- Què és el que més ens ha agradat?
- Què és el que més ens ha cridat l'atenció? Per què?
- Quin missatge creieu que vol expressar l'artista?

3. Figurar l'abstracció

Ens situem davant l'obra *Pàgines de vivències observant la natura* i demanarem a l'alumnat que converteixi aquesta obra abstracta amb un dibuix figuratiu. Per les condicions de la sala, cal que la seva realització sigui amb una tècnica seca, com llapissos o ceres. L'objectiu és que l'alumnat sigui capaç de veure, en la pintura, elements de la realitat. A partir del títol, se'ls ha d'explicar que l'artista ha plasmat en els llenços les sensacions que ha tingut contemplant la natura: al bosc (a la serralada de Marina), a la muntanya (a la Cerdanya), en una cala (Menorca), etc. Hem de plasmar en un full allò que hi siguem capaços de veure.

És un exercici que no només estimula la imaginació, sinó que també ens ajuda a comprendre, mitjançant la pràctica, en què consisteix el joc simbòlic de l'art abstracte. Una bona conclusió de l'activitat és que hi ha coses que no es poden plasmar des de l'art figuratiu, de manera que l'abstracció pot ser útil per a transmetre sensacions.

4. Obra col·laborativa

L'exposició compta amb una peça que requereix de la participació del públic. Es demana a l'espectador que posi la seva empremta amb tinta a l'obra com a gest simbòlic de compromís amb la mare Terra. Us animem a participar-hi, però a fer-ho dins del marc ritual de la proposta artística, sabedors que la solemnitat en els actes populars contribueix a la construcció de marcs mentals, i dotar d'importància aquest acte és explicitar la importància de la situació d'emergència que vivim.

La recomanació és fer-ho al final, després d'haver reflexionat sobre l'ús de les obres d'art per pensar en el planeta i en la mesura que van acabant el seu dibuix (activitat 3), per tal de fer l'acció proposada de forma esglaonada.

b) Activitats després de la visita

Després d'haver gaudit de la visita, us proposem un projecte artístic per realitzar al centre, que té per objectiu d'aprenentatge la producció amb material reciclat d'una obra d'art que tracti sobre la protecció del medi ambient, amb la finalitat de reflexionar sobre la funció de l'art i la de promoure canvis per a fer front la crisi climàtica.

1. Disseny de la proposta

Per grups, comencem responnent a les preguntes següents per tal de definir el futur disseny de l'obra artística: [20 min]

- Quin missatge voleu transmetre? [A banda de les propostes en el marc d'un model sostenible contra el canvi climàtic, hi ha l'opció d'obrir el ventall de possibilitats: defensa del feminisme contra el masclisme, contra l'homofòbia, contra el racisme, contra l'explotació infantil, contra la desigualtat social, etc.]
- Quins símbols podem utilitzar per transmetre el missatge? (Per exemple el vermell per simbolitzar violència, o el negre en senyal de dol...)
- A partir de les respostes anteriors, quines solucions plàstiques proposeu?
- Amb quina disciplina quedarà més clar el missatge: escultura o pintura? (Les obres exposades no tenen uns límits clars entre escultura i pintura, però a l'alumnat el pot ajudar a definir el seu projecte artístic.)

A continuació cada grup exposa el que han parlat, per posar en comú les idees. [10 min] Cal fer èmfasi en què és així com han treballat els artistes al llarg de la història: a partir d'un missatge que cal transmetre, pensen com posar en joc els diversos elements artístics a favor de comunicar. Un cop tothom ha exposat, cal deixar un temps per a què cada grup rebi suggeriments i per repensar la proposta a partir de les diverses aportacions.

Per acabar l'activitat, proposem coavaluar la presa de decisions del grup. [10 min]

- Quin rol ha tingut cadascú?
- Us heu escoltat activament?
- Tothom s'ha pogut expressar lliurement?
- Tothom s'ha expressat de manera respectuosa?
- Com heu funcionat com a grup? Penseu en com ha evolucionat el treball en grup des del primer dia. Com esteu aprenent? Com podrieu millorar?

2. Esbós

Aquesta activitat és prescindible i depèn de les necessitats de cada grup-classe.

Us proposem realitzar un esbós de l'obra en llapis amb un doble objectiu: per una banda, tenir el disseny concret de l'obra i, així, facilitar la seva elaboració posterior. Per l'altra, promoure el treball individual, per tal de garantir el foment de la imaginació de totes. A mesura que vagin acabant, compartiran l'esbós amb els seus companys i consensuaran què els convenç i què descarten de l'esbós de cadascú. [30 min]

3. Realització de l'obra.

A cada grup, un dels membres es dedica a documentar el procés creatiu a través de fotos i vídeos. Aquest rol, que pot anar canviant de persona, ha d'evitar la desocupació de les estudiants: és fàcil que no puguin treballar els tres a l'hora en l'obra d'art. [50 min]

En aquesta sessió i en la propera, les instruccions són molt generalistes per tal de fomentar la llibertat creativa i l'autonomia dels grups, que s'han d'autogestionar d'acord amb els preceptes del treball cooperatiu.

Cal coresponsabilitzar a l'alumnat de la recollida i manteniment del material. [10 min]

Proposem dedicar-hi entre dues i tres sessions, basant-nos en l'experiència que les estudiants són més productives si el temps de treball és limitat.

4. Muntatge de l'exposició

Producció de les cartel·les o del material que s'escaigui i disposició al centre. Proposem que el material el facin els grups en l'horari de llengües, mentre que el muntatge es faci a plàstica: mentre el grup classe es dedica a altres tasques, van sortint per grups a muntar la seva part, garantint un procés ordenat i productiu.